

Sundhedsanprisninger som forbrugerinformation

Statusrapport ved afslutning af fase 1, januar 2014

Deltagere fra respektive organisationer:

Partnere fra Måltidspartnerskabet

Fødevarestyrelsen: Dagny Løvoll Warming, Anne Scott, Hanne H. Hansen, Anette Flensburg og Troels Vensild

Danish Meat Research Institute: Ursula Kehlet og Lars Kristensen

De Samvirkende Købmænd: Anne-Marie Jensen Kerstens

COOP: Joan Preisler

HORESTA: Tine Skriver

Landbrug & Fødevarer: Susanne Kofoed og Morten Damkjær Nielsen

DI Fødevarer: Mette Peetz-Schou, Lise Walbom og Marie Hammer

Projektleder: DI Fødevarer

Måltidspartnerskabets sekretariat ved Claus Egeris Nielsen har deltaget efter behov.

Sofie Gudman Valentin og Agnete Jürgensen har i deres egenskab af praktikanter i DI Fødevarer bidraget til projektet.

Repræsentanter fra projektdeltagerne har kommenteret og godkendt rapporten.

Eksterne partnere

MAPP centeret, Århus Universitet: Klaus Grunert, Liisa Lähteenmäki og Violetta Stefan

Udgivet af: DI Fødevarer

Rapporten er skrevet af Mette Peetz-Schou, DI Fødevarer, på vegne af projektgruppen

ISBN 978-87-7144-015-7

100.03.14

Indhold

Indledning	3
Projektets formål og mål	3
Mål og delmål	3
Fase 1	3
Fase 2	4
Metode	5
Ernæringsfaglige udfordringer og tilhørende anprisninger (punkt 1 – 3)	6
Fødevarer, der kan bære sundhedsanprisninger, ved test (punkt 4)	6
Udvikling af anprisningskomplekser (punkt 5)	7
Vidensudveksling og koordinering med MAPP (punkt 6)	9
Resultater	10
Valg af ernæringsfaglige udfordringer og tilhørende anprisninger	10
Valg af fødevarer	10
Forslag til færdige anprisningskomplekser	10
Muligheder og udfordringer ved udvikling af anprisningskomplekser	11
Overordnede refleksioner	11
Alternative formuleringer af de godkendte anprisninger	12
Uspecifikke anprisninger	12
Supplerende information	12
Definitioner af begreber (punkt 1)	13
Forklaring af funktion (punkt 2)	13
Reference til andre fødevarer (punkt 3)	14
Reference til andre næringsstoffer (punkt 4)	14
Henvielse til kostråd og andre officielle anbefalinger (punkt 5)	14
Tabel 1: Ernæringsfaglige udfordringer i Danmark med tilhørende sundhedsanprisninger, der kan bidrage til en løsning af udfordringerne	15
Tabel 2: Produkter det ville være relevant at teste de udvalgte anprisningskomplekser på	16
Figur 1: Anprisningskomplekser der relaterer sig til at øge indtaget af fisk og D-vitamin	17
Anprisning der kun gælder fisk (EPA/DHA)	19
Figur 2: Anprisningskomplekser der relaterer sig til ønsket om et højere indtag af grøntsager (grove og grønne grøntsager/folat)	20
Figur 3: Anprisningskomplekser der relaterer sig til ønsket om et højere indtag af fuldkorn	21
Figur 4: Anprisningskomplekser der relaterer sig til ønsket om at reducere saltindtaget	23
Figur 5: Anprisningskomplekser der relaterer sig til ønsket om at reducere indtaget af mættet fedt/øge indtaget af umættet fedt	24
Figur 6: Anprisninger der relaterer sig til ønsket om at øge indtaget af jern	25
Afsluttende kommentarer om anvendelse af det udviklede testmateriale	26
Projektplan for fase 2	28
Tabel 3: Projektoversigt for fase 2	28
Bilag	29
Projektets opbygning – fase 1	29
Sammendrag	30

Indledning

Dette er en statusrapport for projektet ”Sundhedsanprisninger som forbrugerinformation”, som udføres i regi af Måltidspartnerskabet. Projektets formål er at frembringe ny viden om, hvorvidt og i givet fald, hvordan sundhedsanprisninger på udvalgte fødevarer kan bidrage til, at flere danskere får nemt ved, og lyst til, at spise sundere. Det sker gennem en undersøgelse af, hvad det betyder for forbrugernes forståelse af udvalgte sundhedsanprisninger, hvordan de er formuleret, og om de er suppleret med andre oplysninger, som introducerer anprisningen (uspecifikke sundhedsanprisninger) og uddyber den (supplerende forklaringer). Udgangspunktet er en tese om, at jo bedre forbrugerne forstår sundhedsanprisningerne, jo mere sandsynligt er det, at de kan stimulere forbrugers lyst til at købe de fødevarer, der bærer dem.

Rapporten her har to formål: 1) at redegøre for det arbejde, der har været gennemført i fase 1 af projektet i perioden april-december 2013 2) at præsentere planerne for fase 2 som finder sted i perioden frem til april 2015. Læs mere om Måltidspartnerskabet¹ og projektet² på partnerskabets hjemmeside.

Afrapportering af fase 1

Planer for fase 2

Projektets formål og mål

Projektets formål er at frembringe ny viden om, hvorvidt og i givet fald, hvordan sundhedsanprisninger på udvalgte fødevarer kan bidrage til, at flere danskere får nemt ved og lyst til at spise sundere.

Det sker med udgangspunkt i en hypotese om, at forbrugernes interesse for at købe produkter, der markedsføres med sundhedsanprisninger, og virksomhedernes interesse for at udvikle produkter, og/eller kommunikere fordele ved eksisterende produkter i form af sundhedsanprisninger afhænger af, i hvilken udstrækning de anprisninger, der kan anvendes, er til at forstå.

Kan sundhedsanprisninger bidrage til, at flere danskere får nemt ved og lyst til at spise sundere?

Mål og delmål

Nogle af de sundhedsanprisninger, som lovgivningen tillader, kan være tekniske og svære at forstå. Derfor er projektets mål at afklare, hvad det betyder for forbrugerne, om sundhedsanprisningerne benyttes, som de er, eller bearbejdes med henblik på at øge forbrugernes forståelse af dem.

Projektet er delt op i to faser med hver deres selvstændige mål.

Fase 1

Målet for fase 1 er at udvikle testmateriale til en forbrugerundersøgelse. Undersøgelsen søger at afdække forbrugernes forståelse af en række sundhedsanprisninger på en række fødevarer, som, hvis de blev indtaget i større mængde, ville bidrage til løsning af nogle af de ernæringsfaglige udfordringer, vi har i Danmark i dag.

Udvikling af testmateriale

¹ Måltidspartnerskabets hjemmeside: maaltidspartnerskabet.dk

² Projektbeskrivelse på Måltidspartnerskabets hjemmeside: maaltidspartnerskabet.dk/projekt

Der tages udgangspunkt i de sundhedsanprisninger, som er godkendt i EU under den såkaldte Artikel 13 liste, som fandt anvendelse i EU fra december 2012³. Desuden anvendes den metode (og terminologi), som DI Fødevarer har udviklet med henblik på at øge forbrugernes forståelse af sundhedsanprisninger, de såkaldte anprisningskomplekser. For en beskrivelse af metoden henvises til metodeafsnittet (side 5).

Evidensgrundlaget bag de danske kostråd⁴ danner grundlag for prioritering af de ernæringsfaglige udfordringer sundhedsanprisningerne skal adressere, og de danske kostråd⁵ for valg af fødevarer som sundhedsanprisningerne ønskes afprøvet på.

Et andet mål for fase 1 var at afklare, i hvilket regi undersøgelsesarbejdet kunne finde sted under hensyntagen til kompetencer på området og ressourcer. Det er afklaret ved den aftale om samarbejde, som er indgået mellem projektgruppen i Måltidspartnerskabet og MAPP-centret under Aarhus Universitet i forhold til deres involvering i det europæiske forskningsprojekt CLYMBOL⁶. Målet for fase 2 skal ses i lyset heraf.

Fase 2

Målet for fase 2 er at sikre, at den viden der genereres i CLYMBOL har størst mulig relevans for Måltidspartnerskabet (jævnfør projektets formål og mål), og at den tilføres partnerskabet.

Gennemførelse af
forbrugerundersøgelse

Der tages udgangspunkt i, at Måltidspartnerskabet har interesse i, at det udviklede testmateriale i størst mulig udstrækning anvendes af CLYMBOL. Det vil sige, at CLYMBOL prioriterer at foretage deres undersøgelser i Danmark, og at undersøgelsen, ud over at afdække forbrugernes forståelse af sundhedsanprisningerne, også omfatter, hvilken betydning brug af sundhedsanprisninger har for køb af fødevarer i butik og forbrugernes kostvaner på længere sigt. Desuden tages der udgangspunkt i, at projektdeltagerne, og deres eventuelle medlemmer, kunder, leverandører etc., bidrager til eller indgår i CLYMBOL-arbejdet, i det omfang de har interesse for det. Se i øvrigt side 26 om anvendelse af det udviklede testmateriale og side 28 om projektplan for fase 2.

³ KOMMISSIONENS FORORDNING (EU) 432/2011 af 16. maj 2012 (Artikel 13 listen)

⁴ Tetens I. et al. Evidensgrundlaget for danske kostråd om kost og fysisk aktivitet. DTU Fødevareinstituttet, 1. udgave 2013

⁵ De officielle kostråd. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Fødevarestyrelsen, 1. udgave, 1. oplag, 2013

⁶ CLYMBOL er et forskningsprojekt under EU's 7 rammeprogram: Role of healthrelated claims and symbols in consumer behaviour. Det har deltagelse af et konsortium af 14 institutioner i 9 lande, og har bl.a. som formål at undersøge, hvordan forbrugerne forstår sundhedsanprisninger, og hvordan det påvirker forbrugernes køb og kostvaner. Læs mere om projektet her: clymbol.eu/

Metode

Helt overordnet benytter projektet ”partnerskabet” som metode til at sikre, at flest mulige interessenter med viden om og interesse i området sundhedsanprisninger bidrager.

Arbejdet er foregået som en vekselvirkning mellem forberedende møder mellem projektlederen og relevante projektdeltagere (delgruppemøder) samt møder i hele projektgruppen (helgruppen), hvor de oplæg, der er udviklet i delgruppen, diskuteres.

”Partnerskabet” som overordnet metode

Der har i alt været gennemført 14 møder efter projektets etablering, heraf 5 helgruppemøder.

Møderne har resulteret i:

Seks konkrete resultater af projektgruppens arbejde

1. Identifikation af de ernæringsfaglige udfordringer, det er væsentligst at adressere i Danmark
2. Identifikation af de sundhedsanprisninger, der bedst kan støtte op om de væsentligste ernæringsfaglige udfordringer, vi har i Danmark i dag (2013)
3. Prioritering af sundhedsanprisninger på tværs af interessenter
4. Identifikation af fødevarer, det vil være relevant at foretage undersøgelsen af de prioriterede sundhedsanprisninger på (ved test i fase 2)
5. Udvikling af anprisningskomplekser for de 12 prioriterede sundhedsanprisninger
6. Vidensudveksling og koordinering med MAPP centret/CLYMBOL

DI Fødevarer har som projektleder haft ansvaret for at koordinere projektet og sikre, at tidsplanen blev overholdt, der blev indkaldt til møder, fulgt op på dem, og de relevante parter bidrog på de nødvendige stadier i processen. Med udgangspunkt i bilaterale møder med Fødevarestyrelsen og MAPP har DI Fødevarer udviklet diskussionsoplæg og præsentationer til projektgruppemøderne, ligesom DI Fødevarer har været bindeled mellem Fødevarestyrelsen og de andre projektdeltagere i forbindelse med udvikling af forslag til færdige anprisningskomplekser.

DI Fødevarer som projektleder

Fødevarestyrelsen har haft hovedansvaret for at identificere de ernæringsfaglige udfordringer, det har størst relevans at arbejde med i Danmark og de sundhedsanprisninger, der kan bakke op om at løse disse udfordringer. Endelig har Fødevarestyrelsen haft ansvaret for at vurdere, i hvilken udstrækning Fødevarestyrelsen mente, de udviklede forslag til færdige anprisningskomplekser overholdt lovgivningen⁷.

Fødevarestyrelsen ansvarlig for prioritering af ernæringsfaglige udfordringer og fortolkning af lovgivningen

På de følgende sider uddybes de metoder, der har været anvendt i forhold punkterne 1 – 6 ovenfor.

⁷ Det pointeres, at det påhviler Europadomstolen det endelige ansvar for at fortolke lovgivningen. De udviklede forslag til færdige anprisningskomplekser kan derfor alene ses som en mulig fortolkning. De kan heller ikke sidestilles med en forhåndsgodkendelse, da lovligheden af en anprisning, ikke kan ske løsrevet af den kontekst den indgår i.

Ernæringsfaglige udfordringer og tilhørende anprisninger (punkt 1 – 3)

Med udgangspunkt i evidensgrundlaget bag de danske kostråd foretog Fødevarerstyrelsen og DI Fødevarer en prioritering af de ernæringsfaglige udfordringer, der er i danskernes kost. Udfordringerne blev sammenholdt med listen over godkendte artikel 13-anprisninger, og det blev identificeret, hvordan brug af anprisninger kan bakke op om løsning af de udfordringer, der er. F.eks. spiser danskerne ikke nok fisk. Der findes ingen godkendte sundhedsanprisninger for fisk. Derfor må man bruge anprisninger for næringsstoffer, som fisk er rig på, for at understøtte forbruget. Det kan f.eks. være D-vitamin eller omega-3 fedtsyrer, som der findes godkendte anprisninger for. En anden udfordring i danskernes kost er manglen på D-vitamin. Skal problemet løses, kan man anvende de samme anprisninger for D-vitamin, som er valgt til at understøtte forbruget af fisk. Men de kan også benyttes på andre fødevarer end fisk, hvis de indeholder en betydelig mængde (opfylder betingelser for anvendelse). Det gælder også eventuelle berigede produkter, f.eks. fødevarer tilsat en betydelig mængde D-vitamin.

Listen over tilladte anprisninger indeholder flere anprisninger for samme næringsstof. Det betyder for eksempel, at man både kan anprise D-vitamins betydning for den normale knoglefunktion, den normale muskelfunktion og andre funktioner.

Opgaven bestod i at beslutte, hvilke ernæringsfaglige udfordringer og hvilke sundhedsanprisninger, der er mest relevante at undersøge forståelsen af, med udgangspunkt i de grupper af befolkningen, der har det største behov (hvis nogen), og hvad man i givet fald mener, er mest relevant/motiverende i forhold til køb af et givet produkt.

Resultatet af denne øvelse resulterede i en liste med 6 udfordringer og tilhørende 50 anprisninger, som blev diskuteret og prioriteret på projektgruppemøder. Udgangspunktet for projektet var at forbedre forbrugerforståelsen af mindst 5 anprisninger. Det viste sig dog ikke at være tilstrækkeligt, hvis de største ernæringsfaglige udfordringer i danskernes kost skulle adresseres, og alle projektdeltagernes interesser varetages. Derfor blev der arbejdet med i alt 12 sundhedsanprisninger. Se Tabel 1, side 15 og figur 1 – 6 (Resultatafsnittet – side 10).

Fødevarer, der kan bære sundhedsanprisninger, ved test (punkt 4)

Med udgangspunkt i de næringsstoffer der blev valgt at anprise, f.eks. D-vitamin, folat, og reduceret eller lavt saltindhold, blev der foretaget en gennemgang af FoodComp, DTU Fødevarerinstitutionens database over næringsstofindholdet i fødevarer i Danmark. Formålet var her at udvikle bruttolister med produkter, der kan bære de respektive anprisninger. De blev benyttet som udgangspunkt for en diskussion af, hvilke produkter anprisningerne kunne afprøves på i fase 2 af projektet. Der var i projektgruppen enighed om, at sundhedsanprisningerne skulle afprøves på fødevarer, der er i overensstemmelse med de officielle kost-

De valgte sundhedsanprisninger understøtter ernæringsfaglige udfordringer i Danmark

De mest motiverende sundhedsanprisninger valgt

Forbedret forståelsen af 12 anprisninger

Bruttolister over fødevarer der kan bære anprisningerne

råd⁸, og hvor brug af anprisningerne ikke anses for at være vildledende. Endeligt blev foretaget en vurdering af, om produkterne kunne anses som hverdagsprodukter på tværs af befolkningsgrupper og landegrænser i EU. Dette af hensyn til at sikre størst mulig relevans af det udviklede testmateriale i CLYMBOL projektet, som er et europæisk projekt. På den baggrund blev udviklet (ikke udtømmende) nettolister over produkter, der kan benyttes ved test i fase 2. Resultatet fremgår af Tabel 2 i resultatafsnittet (side 16).

Udvikling af anprisningskomplekser (punkt 5)

Ifølge Kommissionens register over sundhedsanprisninger⁹ må man ændre på sundhedsanprisningernes ordlyd, hvis det bidrager til at øge forbrugernes forståelse af dem, men ikke deres betydning. Desuden skal den ændrede ordlyd være i overensstemmelse med det den europæiske fødevarerikkerheds autoritet, EFSA, har fundet videnskabeligt belæg for er sandt, og i overensstemmelse med anprisningsforordningen¹⁰, herunder retningslinjer for artikel 10¹¹.

Udvikling af anprisningskomplekser kan beskrives som en metode til at øge forbrugernes forståelse af en sundhedsanprisning. Metoden (og terminologien) er udviklet af DI Fødevarer, og blev i projektet anvendt af projektgruppen på 12 sundhedsanprisninger. Et anprisningskompleks består af en alternativ formulering til den godkendte specifikke anprisning (C) og to supplerende niveauer af information, der henholdsvis introducerer anprisningen (A) overfor forbrugere og uddyber den (D). Det færdige anprisningskompleks består således af fire dele (A, B, C og D), se eksemplet næste side.

Muligt at ændre ordlyden, men ikke betydningen af anprisningen

Anprisningskomplekser som metode til at forbedre forbrugerforståelsen af en anprisning

⁸ Derfor er listen over produkter ikke et udtryk for, hvilke produkter det, i henhold til lovgivningen, er tilladt at anvende anprisningerne på. Ifølge anprisningsforordningen skal produkter, der bærer sundhedsanprisninger opfylde visse ernæringsmæssige kriterier (ud over betingelserne for at bærer anprisningerne). På den måde ønsker man at sikre, at de produkter, der anpriseres, f.eks. ikke indeholder for meget fedt, sukker eller salt. Da Kommissionen endnu ikke har fastsat kriterierne – de såkaldte ernæringsprofiler – er det nu op til respektive landes myndigheder at træffe beslutning om, de mener, det er vildledende, at et givent produkt bærer en anprisning.

⁹ ec.europa.eu/nuchlaims

¹⁰ EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS FORORDNING (EF) Nr. 1924/2006 af 20. december 2006 om ernærings- og sundhedsanprisninger af fødevarer

¹¹ KOMMISSIONENS GENNEMFØRELSESAFGØRELSE af 24. januar 2013 om vedtagelse af retningslinjer for gennemførelsen af særlige betingelser for sundhedsanprisninger som fastsat i artikel 10 i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1924/2006

Det færdige anprisningskompleks:

- Ⓐ En uspecifik anprisning, der introducerer den specifikke anprisning
- Ⓑ Den specifikke anprisning, som den er formuleret i forordningen om Artikel 13 listen
- Ⓒ En ændret ordlyd af den specifikke godkendte anprisning (B), som er nemmere at forstå
- Ⓓ Supplerende forklaringer som udvikler en kontekst, som anprisningen skal forstås inden for

Anprisningskompleksets
fire niveauer: A, B, C og D

Eksempel:

Med den sundhedsanprisning, der er godkendt for fødevarer med et lavt indhold af natrium eller et reduceret indhold af natrium, som eksempel, ser anprisningskomplekset således ud:

Eksempel på
anprisningskompleks
vedrørende reduceret
indtag af salt og
blodtrykket

Ⓐ Den uspecifikke anprisning

Holder dit blodtryk i form

Ⓑ Den specifikke anprisning

**Et reduceret forbrug af natrium
bidrager til at vedligeholde et
normalt blodtryk**

Ⓒ Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

Et mindsket indtag af salt hjælper
dig med at holde et normalt blodtryk

Ⓓ Supplerende forklaringer

Det tryk hjertet laver, når det pumper kaldes blodtrykket. Trykket måles i hvor mange millimeter kviksølv, det kan "løfte". Der måles to blodtryk. Det systoliske tryk (den høje værdi) fremkommer, når hjertet pumper blod ud i årerne. Det diastoliske tryk (den lave værdi) når hjertet slapper af og fyldes med blod.

Processen med at udvikle anprisningskomplekser for de udvalgte sundhedsanprisninger tog i projektgruppen udgangspunkt i en gennemgang af eksemplet ovenfor og en kreativ proces, hvor alle deltagerne fik mulighed for at udvikle et anprisningskompleks sammen.

Der var tale om en tre trins proces:

1. En brainstorm på begreber, der indgår i den godkendte anprisning (B), f.eks. hvad er andre ord for reduceret, forbrug, natrium, vedligeholde og normalt blodtryk? Kan de kombineres på en måde, så anprisningen bliver lettere at forstå? Med udgangspunkt i en diskussion træffes beslutning om, hvilken alternativ formulering man tror, forbrugerne forstår bedst (C). I arbejdet tages udgangspunkt i det dokument, som 16 medlemsstater og Norge har udviklet om, hvilke principper, der skal respekteres, hvis man vil ændre ordlyd for godkendte sundhedsanprisninger¹², men også muligheder, der ikke er adresseret her, afprøves.
2. En brainstorm på måder at introducere den specifikke sundhedsanprisning på, som er mere direkte og kortfattet end den godkendte anprisning. Også her diskuteres de fremkomne forslag i gruppe, og der træffes beslutning om, hvilken uspecifik anprisning, der bedst introducerer den godkendte anprisning (og alternative formulering) (A). Ifølge anprisningsforordningen skal en uspecifik anprisning altid følges af en specifik godkendt sundhedsanprisning. Her benyttes den uspecifikke anprisning aktivt til at introducere den specifikke anprisning på Artikel 13 listen.
3. En dialog med en partner om, hvilken supplerende information, der kan bidrage til, at forbrugerne bedre forstår anprisningen efterfulgt af diskussion og beslutning i gruppen om, hvilken information der vil være mest brugbar for forbrugerne.

Udvikling af anprisningskomplekser gennem struktureret brainstorm og dialog

Når der ses bort fra de første to anprisningskomplekser er alle anprisningskomplekser udviklet i delgrupper (uden deltagelse af Fødevarestyrelsen) og efterfølgende forelagt Fødevarestyrelsen for vurdering i forhold til deres fortolkning af den eksisterende lovgivning. Derefter er deres vurderinger forelagt helgruppen, som så har diskuteret og justeret anprisningskomplekserne for at imødekomme Fødevarestyrelsens kommentarer. Resultatet af arbejdet er beskrevet på to niveauer: 1) Anprisningskomplekser, som Fødevarestyrelsen mener, er i overensstemmelse med lovgivningen¹³ 2) En redegørelse for de muligheder og udfordringer, der opstod i processen med at udvikle de 12 færdige forslag til anprisningskomplekser.

Fødevarestyrelsens vurdering af kompleksernes lovlighed

Vidensudveksling og koordinering med MAPP (punkt 6)

DI Fødevarer og MAPP mødtes ved tre lejligheder for at udveksle viden om henholdsvis projektet i Måltidspartnerskabet og i CLYMBOL konsortiet. Her blev det aftalt at dele viden som udgangspunkt for en beslutning om, i hvilken udstrækning de to projekter kunne integreres. På mødet i helgruppen præsenterede MAPP bl.a. CLYMBOL projektet og dets formål samt resultatet af en litteratur gennemgang af, hvordan forbrugerforståelse af sundhedsanprisninger kan måles, og hvad man ved om emnet. Ved samme møde blev resultatet af arbejdet i Måltidspartnerskabet fremlagt, og muligheder for samarbejde diskuteres. Se side 26. Efterfølgende har begge parter besluttet at samarbejde om undersøgelse af forslag til færdige anprisningskomplekser. Se side 28.

Beslutning om samarbejde med MAPP centeret

¹² General Principles to be respected if the wording of an authorized health claim is adapted. Recommendations elaborated by member states' experts who attend the European Commission's working group on nutrition and health claims: foedevarestyrelsen.dk, se sundhedsanprisninger: lovstof

¹³ Det pointeres, at det påhviler EU-domstolen det endelige ansvar for at fortolke lovgivningen. De udviklede anprisningskomplekser kan derfor alene ses som en mulig fortolkning. De kan heller ikke sidestilles med en forhåndsgodkendelse, da lovligheden af en anprisning, ikke kan ske løst af den kontekst den indgår i.

Resultater

Valg af ernæringsfaglige udfordringer og tilhørende anprisninger

Tabel 1 (side 15) er en oversigt over de ernæringsfaglige udfordringer, det blev prioriteret at arbejde videre med og de sundhedsanprisninger, der blev udviklet anprisningskomplekser for (svarende til punkt 1–3, side 5). De ernæringsfaglige udfordringer er defineret på både fødevareniveau (fisk og grøntsager) og næringsstofniveau (D-vitamin, fuldkorn, salt, mættet fedt/umættet fedt og jern). Effekterne favner bredt og involverer både knogler, muskler, immunsystem, tarm, hjerte, blodtryk, blodkolesterol og blodglukose, træthed og udmattelse samt optagelighed af jern.

Bredt spektrum af ernæringsfaglige udfordringer og tilhørende anprisninger valgt

Valg af fødevarer

Tabel 2 (side 16) er en oversigt over fødevarer, det kunne være relevant at teste de forskellige anprisninger på givet de ernæringsfaglige udfordringer, der er prioriteret. Det drejer sig om både uforarbejdede og forarbejdede fødevarer.

Bredt udvalg af fødevarer kan bære de valgte anprisninger i test

Arbejdet i projektgruppen afslørede divergerende opfattelser af, hvornår en given fødevarer er i overensstemmelse med de officielle danske kostråd. På den ene side kan man således argumentere for, at f.eks. hakket (rødt) kød med max. 10 pct. fedt, er i overensstemmelse med kostrådene, fordi det indeholder mere end 30 pct. mindre mættet fedt end, f.eks. hakket kød med 15 pct. fedt, og der er kostråd, der anbefaler, at man spiser mindre mættet fedt og vælger magert kød og kødpålæg. På den anden side kan man argumentere for, at det ikke er i overensstemmelse med kostrådene, fordi kostrådet om at vælge magert kød og kødpålæg indeholder en anbefaling om, at man højst spiser 500 gram kød om ugen fra firbenede dyr (rødt kød).

Divergerende opfattelser af, hvilke fødevarer der er i overensstemmelse med kostrådene

På tilsvarende måde kan man diskutere, kostrådet ”Spis mad med mindre salt”. Er det kun produkter, der har et naturligt lavt indhold af salt, der er omfattet, eller er produkter, der f.eks. opfylder betingelserne for at anprise reduceret saltindhold også omfattet? Projektgruppen valgte at acceptere de divergerende opfattelser og at gøre opmærksom på dem i afrapporteringen.

Generelt udtrykte Fødevarestyrelsen præference for, at de produkter, som anprisningerne blev afprøvet på i CLYMBOL, opfylder kriterierne for Nøglehulsmærket. Men der var enighed om, at det at opfylde kriterierne for at få Nøglehullet, hverken er en forudsætning for, at fødevarer er i overensstemmelse med kostrådene, eller at brug af sundhedsanprisninger på dem, ikke er vildledende (kriterierne for valg af fødevarer i projektet).

Forslag til færdige anprisningskomplekser

De udviklede forslag til færdige anprisningskomplekser fremgår af figur 1–6, (side 17–25). Nogle anprisninger har flere forskellige forslag til hhv. uspecifikke anprisninger og supplerende forklaringer. Andre har kun et. Målet har været at sikre, at alle de valgte sundhedsanprisninger har mindst et forslag på hvert niveau af anprisningskomplekset, og at sikre så stor variation i måden at forbedre forbrugerforståelsen på som muligt.

12 færdige anprisningskomplekser

Muligheder og udfordringer ved udvikling af anprisningskomplekser

Nedenfor redegøres for de erfaringer, vi fik med at udvikle de færdige forslag til anprisningskomplekser. Der er tale om overordnede refleksioner og refleksioner omkring de forskellige dele af anprisningskomplekserne.

Teksten kan ikke opfattes som en vejledning i udarbejdelse af anprisningskomplekser, men en beskrivelse af, hvad vi erfarede i processen. Fødevarestyrelsen er i gang med at opdatere vejledningen om ernærings- og sundhedsanprisninger, hvor også emnet sundhedsanprisninger vil blive berørt. Resultatet kan heller ikke ses som en forhåndsgodkendelse af de udviklede anprisningskomplekser. Det er Fødevarestyrelsens opfattelse, at de udviklede forslag til anprisningskomplekser falder inden for lovgivningens rammer – på det tidspunkt, hvor anprisningerne blev præsenteret – og, mindst lige så vigtigt, i den form de blev præsenteret. Når man vurderer en sundhedsanprisning er der altid tale om en helhedsvurdering i den kontekst, som anprisninger optræder i. Det påhviler i sidste instans EU-Domstolen at foretage den endelige fortolkning af om en given ændring (eller supplement til en sundhedsanprisning) er lovlig eller ej.

Dette er ikke en vejledning, men en beskrivelse af erfaringer fra arbejdet i projektgruppen

Overordnede refleksioner

Arbejdet viste, at det er vigtigt, at der er en klar sammenhæng mellem alle de forskellige niveauer i anprisningskomplekserne, det vil sige niveau A, B, C og D.

Klar sammenhæng mellem anprisningskompleksernes niveauer

Når formuleringen af den godkendte anprisning bliver ændret skal den have den samme betydning for forbrugerne. Det betyder, at omformuleringen hverken må efterlade et indtryk af, at effekten er bredere eller smallere end af den godkendte anprisning. Således er det f.eks. ikke muligt at erstatte ”bidrage til normal hjertefunktion” med ”styrker hjertes funktion”, da denne funktion er bredere end den godkendte. Ligeledes er det heller ikke muligt at erstatte ”bidrager til normal hjertefunktion” med ”bidrager til normalt blodtryk”, da blodtrykket kun er en af flere funktioner, der kan henføres til en normal hjertefunktion (smallere end den godkendte anprisning), og i øvrigt også afhænger af andre faktorer.

Den ændrede ordlyd skal have samme betydning som den godkendte specifikke anprisning

Når det drejer sig om sammenhængen mellem den godkendte anprisning/alternative formulering, og den uspecifikke anprisning skal der være en klar videnskabelig og forståelsesmæssigt sammenhæng. Således kan man f.eks. benytte den uspecifikke anprisning ”Giver tarmen mere at arbejde med” i forbindelse med anprisningen ”Fibre fra hvedekliid bidrager til at øge afføringens volumen”. I nogle tilfælde kan det forsvares, at den uspecifikke anprisning ikke er 100 pct. fysiologisk korrekt, hvis forbrugerne forventes at forstå det, f.eks. ”Godt for maven” i forhold til, at ”fibre fra hvedekliid bidrager til øget passagehastighed”. Det antages, at forbrugerne her forstår mave som tarmen. Men tarm må ikke erstatte med mave i den specifikke anprisning. Der skal det være korrekt.

Mulighed for at ændre begreber i de uspecifikke anprisninger, men ikke i de specifikke

Også når man arbejder med at udvikle en kontekst for at forstå anprisningen – supplerende information – skal man være opmærksom på, at det kun er den funktion, som anprisningen vedrører, der uddybes. Når man anvender anprisningen om ”at et reduceret indtag af salt kan bidrage til at vedligeholde et normalt blodtryk”, er det således muligt at forklare, hvordan blodtrykket dannes, når hjertet slår, men ikke hvorfor blodet skal transporteres rundt i kroppen. Det vurderes at ligge udover den godkendte anprisning, og vil derfor kræve en selvstændig godkendt anprisning.

Kun mulighed for at uddybe information om funktion, der er direkte relateret til den specifikke anprisning

Alternative formuleringer af de godkendte anprisninger

Vejledningen "Flexibility of Wording"¹⁴ er et godt udgangspunkt for at udvikle mere forbrugervenlige formuleringer af de godkendte anprisninger, men generelt må mulighederne anses for begrænsede. Alligevel kan en del af anprisningerne formuleres på en mere ligefrem måde, og dermed forventes at bidrage til, at forbrugerne forstår dem bedre. F.eks. kan "Fibre fra hvedekliid bidrager til øget passagehastighed i tarmen" ændres til "Hvedekliidfibre medvirker til at få maden hurtigere gennem tarmen". Forsimpling af formuleringerne kan også ske ved, at man kun nævner den konkrete substans, som effekten vedrører (og produktet indeholder). Selvom en godkendt sundhedsanprisning således lyder: "indtagelse af betaglukaner fra havre og byg ..." er det tilstrækkeligt at skrive "indtagelse af betaglukaner fra havre ..." hvis det er et produkt, der kun indeholder betaglukaner fra havre, der anprises (og betingelser for anvendelse af anprisningen er opfyldt).

Få muligheder for at ændre den godkendte ordlyd af den specifikke anprisning

Uspecifikke anprisninger

Arbejdet i projektgruppen viste, at uspecifikke sundhedsanprisninger kan anvendes på mange forskellige måder, og på en forbrugervenlig måde er de gode til at introducere sundhedsanprisningerne.

De er som udgangspunkt mere kortfattede og direkte end de specifikke anprisninger. Således er det f.eks. muligt at benytte den uspecifikke anprisning "sundt for musklerne/hjertet/knoglerne" i forbindelse med de specifikke anprisninger, der vedrører hhv. den normale muskel-, hjerte- eller knoglefunktion, eller dele af anprisningen som uspecifik anprisning, f.eks. støtter/opretholder immunsystemet i forbindelse med en anprisning om immunsystemets normale funktion.

Uspecifikke anprisninger kan introducere de specifikke anprisninger på en relevant måde

Hvis man ønsker det kan de uspecifikke anprisninger også have et humoristisk islæt, hvis det helt klart fremgår af konteksten, at det er humoristisk, f.eks. den uspecifikke anprisning "Glade knogler og gode ben" i forbindelse med en anprisning af D-vitamins betydning for den normale knoglefunktion.

Supplerende information

Når det drejer sig om supplerende information er billedet mere sløret. Dels er der forskellige opfattelser af, hvad der kan hjælpe forbrugerne med bedre at forstå anprisningens budskab, dels at man let kommer i en situation, hvor det kan være svært at afgøre, om det man ønsker at skrive, er muligt indenfor anprisningsforordningens rammer.

To udfordringer i forhold til at give supplerende information 1) hvad er relevant? 2) hvordan holde sig indenfor lovgivningen

¹⁴ General Principles to be respected if the wording of an authorized health claim is adapted. Recommendations elaborated by member states' experts who attend the European Commission's working group on nutrition and health claims: foedevarestyrelsen.dk

Oplægget til arbejdet var frit, men i forløbet blev identificeret mindst fem forskellige typer af supplerende information:

Fem typer af supplerende information

1. definitioner af begreber, der indgår i anprisningen
2. forklaring af den funktion som sundhedsanprisningen omhandler
3. reference til andre fødevarer, der indeholder samme eller tilsvarende næringsstoffer, som den der bærer anprisningen
4. reference til andre næringsstoffer, som har samme funktion som den anpriste
5. henvisning til kostråd og andre officielle anbefalinger.

For uddybende kommentarer se nedenfor.

Definitioner af begreber (punkt 1)

Det er som udgangspunkt muligt at definere de begreber, der indgår i sundhedsanprisningen forstået på den måde, at man godt må skrive, at D-vitamin er et fedtopløseligt vitamin, hvad forkortelserne EPA og DHA står for, og at de tilhører gruppen af omegafedtsyrer.

Definitioner er mulige

Forklaring af funktion (punkt 2)

Mange anpriser henviser til den normale funktion af et organ. Skal forbrugerne forstå anprisningen, kan det derfor være relevant at forklare, hvad den normale funktion er. Arbejde i projektgruppen viste, at det kan være svært da man let kommer til at anvende anpriser, der ikke er godkendt. Det er således ikke lykkedes projektgruppen at finde en måde at forklare den normale funktion af tarmen eller den normale funktion af immunsystemet på. Hvert forsøg resulterede i formuleringer, som Fødevarestyrelsen vurderede, indeholdt ikke godkendte anpriser. Det var i den forbindelse en overraskelse for de fleste, at det er ligegyldigt, om det man ønsker at forklare er fakta, man kan slå op, f.eks. i en lærebog i ernæring, eller viden, der på anden måde kan opfattes som almen viden. Selvom noget er sandt og kan kommunikeres andre steder, er det således umiddelbart opfattelsen, at det ikke nødvendigvis kan kommunikeres i markedsføringen af fødevarer.

Udfordrerne at holde sig indenfor EFSA's videnskabelige grundlag

Det som er afgørende for, om det må kommunikeres, er hvordan EFSA har redegjort for anprisningens gyldighed forud for godkendelsen i Kommissionen (EFSA opinion), og at dette er inden for lovgivningens rammer, herunder at anprisningens betydning ikke bliver udvidet (bredere) eller indskrænket (smalere). Med udgangspunkt i en EFSA Opinion blev projektgruppen således i stand til at forklare, hvordan D-vitamin bidrager til at vedligeholde normale knogler: D-vitamin har betydning for knoglemineralisering, og det er vigtigt, fordi opbygning og nedbrydning af knoglerne er noget, der sker gennem hele livet. Når man ønsker at forklare den funktion, der indgår i anprisningen, skal man derfor nøje studere den EFSA Opinion, som ligger til grund for anprisningen og sikre sig, at den forklaring, man giver, ligger indenfor det videnskabelige grundlag, der dokumenteres her. Nogle gange kan man ikke benytte EFSA's argument for at godkende en anprisning. For eksempel er det ikke muligt at henvise til mangelsymptomer, selvom det er dette som forklarer anprisningens gyldighed i EFSA's vurdering.

Reference til andre fødevarer (punkt 3)

Andre fødevarer end dem, der anpriseres kan indeholde samme eller tilsvarende næringsstoffer, det kan være relevant at fortælle forbrugerne om. Det kan ske for at sætte oplysningen i perspektiv og for at give forbrugeren mulighed for at bygge videre på den viden, han/hun har. Anpriser man rugbrød for dets indhold af fibre, kan det således være relevant at sige, at der findes andre produkter, der indeholder fibre, f.eks. fuldkornspasta og grove grøntsager. Når det sker, er det vigtigt at være opmærksom på, at de produkter, der henvises til opfylder betingelser for at være kilde til fibre. Desuden skal man sikre sig, at forbrugerne ikke fejlagtigt kan forledes til at tro, at rugbrødet indeholder disse andre fiberkilder.

Henvisning til andre fødevarer kræver, at de opfylder betingelser for anvendelse af en ernæringsanprisning

Reference til andre næringsstoffer (punkt 4)

Den samme anprisning er godkendt for mange forskellige næringsstoffer, f.eks. anprisningen om immunsystemets normale funktion, som er godkendt for flere forskellige vitaminer og mineraler. Dette kan være relevant at fortælle forbrugerne for at understøtte, at det ikke er tilstrækkeligt med kun D-vitamin for, at immunsystemet fungerer normalt. Ønsker virksomheden at give forbrugeren den oplysning, skal den fødevarer, som oplysningen står på, også indeholde en betydelig mængde af "de andre" næringsstoffer. Alternativt må man sikre sig, at det helt klart fremgår, at disse næringsstoffer ikke er til stede, men må fås andre steder fra.

Henvisning til andre næringsstoffer, som har samme funktion, kræver de også er til stede i fødevarer

Henvisning til kostråd og andre officielle anbefalinger (punkt 5)

For at forbrugerne kan forstå, hvordan en sundhedsanprisning hænger sammen med officielle kostråd eller andre officielle anbefalinger, kan det være relevant at henviser til dem eller omtale dem. Arbejdet i projektgruppen viste, at det er muligt, men med visse begrænsninger. Således er det muligt at henviser til kostrådene, f.eks. rådet om at man skal spise 75 g fuldkorn om dagen på produkter, der indeholder fuldkorn, og som bærer en sundhedsanprisning om fibre. At det ikke er muligt at henviser til de nordiske næringsstofanbefalinger om indtag af fibre, blev der udtrykt forundring over. Det skyldes (iflg. Fødevarestyrelsen), at det ikke er at betragte som nationale kostråd. Det er muligt at henviser til en anbefaling om indtag af folsyre, når man planlægger graviditet, men kun på kosttilskud, der indeholder den mængde, der dagligt anbefales. Det skyldes, at anbefalingen går på at tage tilskud, ikke på at få behovet dækket gennem kosten.

Muligt at henviser til kostrådene, men ikke de nordiske næringsstofanbefalinger

Tabel 1

Ernæringsfaglige udfordringer i Danmark med tilhørende sundhedsanprisninger, der kan bidrage til en løsning af udfordringerne

Ernæringsfaglig udfordring – og den komponent der skal anprises for at tilgodese løsning af udfordringen	Mulige sundhedsanprisninger (Valgt fra Artikel 13 listen)
Danskerne spiser for lidt fisk (og for lidt D-vitamin) Anprises for indhold af D-vitamin	Bidrager til at vedligeholde normale knogler Bidrager til at vedligeholde normale muskler Bidrager til at vedligeholde immunsystemets normale funktion
Anprises for indhold af Omega-3 fedtsyrer: EPA/DHA	Bidrager til normal hjertefunktion
Danskerne spiser for lidt grove (og grønne) grøntsager Anprises for indhold af folat	Bidrager til at mindske træthed og udmattelse
Danskerne spiser for lidt fuldkorn Anprises for indhold af:	
– Fibre fra hvede	Bidrager til en øget passagehastighed i tarmkanalen
– Fibre fra rug	Bidrager til at øge afføringens volumen Bidrager til normal tarmfunktion
– Betaglukaner (fra havre og rug)	Bidrager til at begrænse blodsukkerstigningen i blodet efter et måltid (Bidrager til at vedligeholde et normalt kolesterol-niveau i blodet*)
Danskerne spiser for meget salt Anprises for lavt/reduceret indhold af salt	Bidrager til at vedligeholde et normalt blodtryk
Danskerne spiser for meget mættet fedt/ for lidt umættet fedt Anprises for lavt/reduceret mættet fedt eller kilde til umættet fedt	Bidrager til at vedligeholde et normalt kolesterol-niveau i blodet
Kvinder i den fødedygtige alder får for lidt jern Anprises ved øget optag ved tilstedeværelse af ”jernfaktor”	Kød/fisk bidrager til at forbedre optagelsen af jern i andre fødevarer, der indeholder jern

* Der er arbejdet med denne anprisning i forhold til fødevarer, der kan anprises for et lavt/reduceret indhold af mættet fedt, eller som er kilde til umættet fedt, men den kan også benyttes i forhold til at øge danskernes indtag af fuldkorn (via betaglukaner).

Tabel 2

Produkter det ville være relevant at teste de udvalgte anprisningskomplekser på

Ernæringsfaglige udfordringer og den komponent der skal anprises for at tilgodese løsning af udfordringen	Relevante produkter (alle produkter skal opfylde specifikt definerede betingelser for anvendelse)
Danskerne spiser for lidt fisk (og for lidt D-vitamin) Anpriser for indhold af D-vitamin Anpriser for indhold af Omega-3 fedtsyrer: EPA/DHA	Fersk og frossen fisk, skaldyr og bløddyr Færdigretter, med et tilstrækkeligt indhold af fisk, skaldyr og bløddyr Røget fisk Fiskekonserves f.eks. <ul style="list-style-type: none">– Makrel i tomat– Torskerogn– Tun i vand, olie, tomat– Torskerogn– Marinerede sild– Rejer Inden for hver kategori, dem med mindst salt
Danskerne spiser for lidt grove (og grønne) grøntsager Anpriser for indhold af folat	Uforarbejdet og forarbejdet (også frost og på dåse): <ul style="list-style-type: none">– Broccoli, rosenkål, blomkål, asparges, hvidkål, rødbede– Frossen spinat/grønkål– Andre relevante kilder til folat, som ikke er grøntsager, men i overensstemmelse med kostrådene. F.eks.: Sojabønner eller kikærter, usaltede nødder (hasselnød, mandel eller valnød).
Danskerne spiser for lidt fuldkorn Anpriser for indhold af: <ul style="list-style-type: none">– Fibre fra hvede– Fibre fra rug– Betaglukaner fra havre og byg	Brød, bagværk, morgenmadsprodukter og grødblandinger Hvedebaserede produkter med hvedekliid, pasta Rugbrød og andre rugbaserede produkter Havre og byg baserede produkter, havregryn Andre produkter med betaglukaner
Danskerne spiser for meget salt Anpriser for lavt/reduceret indhold af salt	I princippet alle fødevarer, hvis betingelserne er opfyldt. Foretrækker største bidragydere og/eller dem med naturligt lavt indhold F.eks.: <ul style="list-style-type: none">– For reduceret salt: Brød, kød og kødprodukter, ost, færdigretter m.v.– Produkter med naturligt lavt indhold af salt f.eks. havregryn.
Danskerne spiser for meget mættet fedt/ for lidt umættet fedt Anpriser for lavt/reduceret mættet fedt eller kilde til umættet fedt	Fødevarer med lavt indhold af mættet fedt – eller produkter der har fået det reduceret yderligere. Lavt indhold: Magre mejeriprodukter som f.eks. skummetmælk, mini-mælk og kærnemælk og surmælksprodukter heraf. Reduceret indhold: F.eks. 30+ ost, magert kød og kødprodukter, indmad og mager leverpostej, flydende margariner og olier, f.eks. oliven, raps, solsikke Cashewnødder, hasselnød, mandel, pistacienød (usaltede)
Kvinder i den fødedygtige alder får for lidt jern Anpriser ved øget optag ved tilstedeværelse af ”jernfaktor”	Fjerkræ, fisk og fiskeprodukter. Magert kød og kødprodukter. Det skal være fødevarer, der spises sammen med andre fødevarer, der indeholder jern.

Figur 1
Anprisningskomplekser der relaterer sig til at øge indtaget af fisk og D-vitamin

A Den uspecifikke anprisning

Muskelsund

Sunde muskler

B Den specifikke anprisning

D-vitamin bidrager til at vedligeholde normale muskler

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

D-vitamin bidrager til normal muskelfunktion

Evt. nødvendigt at supplere med "at vedligeholde", hvis anprisningen ikke skal fremstå for absolut

D Supplerende forklaringer

D-vitamin er med til at sikre, at musklerne fungerer, som de skal

D-vitamin er et fedtopløseligt vitamin, som naturligt findes i fisk. En anden vigtig kilde til vitamin D om sommeren er sollys, der medfører, at vitaminet dannes i huden

A Den uspecifikke anprisning

Bidraget til at holde knoglerne i form

Godt for din knoglesundhed

Glade knogler og gode ben

Kan bruges hvis det af sammenhæng fremgår, at det er "sjov"

B Den specifikke anprisning

D-vitamin bidrager til at vedligeholde normale knogler

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

D-vitamin hjælper med at opretholde normale knogler

D Supplerende forklaringer

D-vitamin er et fedtopløseligt vitamin. Det indgår i mineraliseringen af knoglerne sammen med bl.a. kalcium, som er nødvendigt for, at mineraliseringen finder sted.

Opbygningen og nedbrydningen af knoglerne finder sted gennem hele livet. D-vitamin bidrager til den normale vedligeholdelse af knoglerne gennem hele livet.

A Den uspecifikke anprisning

Oprethold dit immunsystem

Oprethold dit immunforsvar

Støtter kroppens naturlige forsvar

B Den specifikke anprisning

D-vitamin bidrager til at vedligeholde immunsystemets normale funktion

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

D-vitamin er med til at støtte immunforsvarets normale funktion

D Supplerende forklaringer

Der er mange vitaminer og mineraler i maden, der er med til at vedligeholde et velfungerende immunsystem. Det gælder vitamin A, vitamin B6, B12 og folat, vitamin C samt en række mineraler: Jern, kobber, selen og zink. (på multivitaminpille – alle stoffer skal opfylde betingelserne for anvendelse.) Dette gælder f.eks. også vitamin A og jern (for fødevarer, der er kilde til næringsstofferne – ud over D-vitamin.

D-vitamin er ikke alene om at bidrage til at vedligeholde immunsystemets normale funktion. Dette gælder også andre vitaminer og mineraler. De forskellige vitaminer og mineraler kan ikke erstatte hinanden. Derfor er det vigtigt at spise varieret og gerne med udgangspunkt i kostrådene.

Anprisning der kun gælder fisk (EPA/DHA)

A Den uspecifikke anprisning

Hjertesund

Godt for hjertet

Støtter hjertet

Vær god ved dit hjerte –
spis mere fisk (på fisk)

B Den specifikke anprisning

**EPA og DHA bidrager til
normal hjertefunktion**

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

EPA og DHA bidrager til, at hjertet
fungerer normalt

D Supplerende forklaringer

EPA er en forkortelse for eicosanpentaensyre, og DHA er en forkortelse for docosahexaensyre. De er begge to langkædede, umættede fedtsyrer og kaldes også omega-tre-fedtsyrer. De findes naturligt i f.eks. fede fisk

Hjertets normale funktion er at pumpe blodet rundt i kroppen

Figur 2

Anprisningskomplekser der relaterer sig til ønsket om et højere indtag af grøntsager (grove og grønne grøntsager/folat)

A Den uspecifikke anprisning

Mindre træt

Mindre udmattet

B Den specifikke anprisning

Folat bidrager til at mindske træthed og udmattelse

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

Folat er med til at gøre dig mindre træt og udmattet

D Supplerende forklaringer

Folat kan hjælpe med at gøre dig mindre træt, fordi det bidrager til dannelsen af røde blodlegemer, der er nødvendigt for, at det kan komme ilt til cellerne

Folat og folsyre er forskellige navne for det samme vitamin, som findes i forskellige fødevarer og kosttilskud. De bidrager til at mindske træthed og udmattelse

Figur 3

Anprisningskomplekser der relaterer sig til ønsket om et højere indtag af fuldkorn

A Den uspecifikke anprisning

Godt for maven

Godt for din tarm

Hvedeklid holder maven i gang

Holder tarmen i gang

B Den specifikke anprisning

Fibre fra hvedeklid bidrager til øget passagehastighed i tarmen

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

Hvedeklidfibre medvirker til at få maden hurtigere gennem tarmen

D Supplerende forklaringer

Når maden passerer hurtigere gennem tarmen, har du lettere ved jævnligt at komme på toilettet

Hvedeklidfibre kommer fra de yderste lag på kornet. Produkter, der indeholder fuldkorn fra hvede indeholder også kliddelen fra hvedekornet. Det anbefales, at man dagligt indtager minimum 75 g fuldkorn. Når man spiser fuldkorn bl.a. fuldkornsbrød, fuldkornsmel og fuldkornspasta får man nemlig også fibre.

A Den uspecifikke anprisning

Giver tarmen mere at arbejde med

Let på toilet

Kan bruges hvis det af sammenhæng fremgår, det er "sjov"

B Den oprindelige anprisning

Fibre fra hvedeklid bidrager til at øge afføringens volumen

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

Hvedeklidfibre er med til at få afføringen til at fylde mere

B Den specifikke anprisning

Flere faktorer har betydning for, hvor let maden passerer gennem tarmen. Blandt andet volumen af den mad, der er tilbage efter, at den har passeret maven har betydning. Hvedeklidfibre binder vand. Derfor øger det volumen af den mad, der er tilbage i tarmen, når maden indeholder fibre fra hvedeklid. Det gælder også fibre fra havre.

Kostfibre er svært fordøjelige kulhydrater, som findes i planteriget (kornprodukter, frugt og grøntsager). De indgår ikke i mængden af kulhydrater, som står i næringsdeklarationen. De adskiller sig fra andre kulhydrater ved ikke at nedbrydes af mave-tarmkanalens fordøjelsesenzymer, og dermed når de tyktarmen relativt uforandrede.

A Den uspecifikke anprisning

Godt for tarmfunktionen

B Den specifikke anprisning

Fibre fra rug bidrager til normal tarmfunktion

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

Rugfibre bidrager til, at tarmen fungerer normalt

D Supplerende forklaringer

De officielle danske kostråd anbefaler, at man spiser brød og andre kornprodukter, der indeholder meget fuldkorn. Vælger man fuldkorn får man naturligt også kostfibre. Kostrådene opfordrer også til at spise frugt og mange grøntsager, særligt de grove grøntsager, fordi de indeholder mange kostfibre.

Danskerne er et af de få folkeslag i verden, der spiser rugbrød. Det er sundt, fordi det hjælper danskerne til at få en masse fibre. Men rugbrød er ikke det eneste produkt, der indeholder fibre. Det gælder også andet brød, hvor hele kornet eller skallerne er brugt, brune ris eller grove grøntsager.

A Den uspecifikke anprisning

Godt for dit blodsukker

Skær toppen af dit blodsukker

B Den specifikke anprisning

Indtagelse af betaglukaner fra havre eller byg som en del af et måltid bidrager til at begrænse stigningen i blodsukkerniveauet efter måltidet

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

Et måltid med betaglukaner begrænser blodsukkerudsvingninger bagefter. (Det er vigtigt, at den obligatoriske oplysning står i nærheden af anprisningen – ellers kan anprisningerne ikke forkortes på denne måde. Det skal fremgå, at det gælder havre/byg – den del der er relevant i produktet)

D Supplerende forklaringer

Det er normalt, at ens blodsukker stiger efter et måltid. Hvor meget det stiger, afhænger bl.a. af, hvad du spiser. Det er godt for kroppen, hvis udsvingene ikke bliver for store.

Bataglukaner er en særlig form for kostfibre. De er opløselige i vand og findes i skaldelene fra bl.a. kortsorterne byg og havre.

Obligatorisk information:

For at betaglukaner skal have den nævnte effekt, skal de stamme fra havre (eller byg) og indtages som del af et måltid.

Figur 4

Anprisningskomplekser der relaterer sig til ønsket om at reducere saltindtaget

A Den uspecifikke anprisning

Holder dit blodtryk i form

Godt for blodtrykket

B Den specifikke anprisning

Et reduceret forbrug af natrium bidrager til at vedligeholde et normalt blodtryk

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

Et mindsket indtag af salt hjælper dig med at holde et normalt blodtryk

D Supplerende forklaringer

Det tryk hjertet laver, når det pumper kaldes blodtrykket. Trykket måles i hvor mange millimeter kviksølv, det kan "løfte". Der måles to blodtryk. Det systoliske tryk (den høje værdi) fremkommer, når hjertet pumper blod ud i årerne. Det diastoliske tryk (den lave værdi) når hjertet slapper af og fyldes med blod.

Blodtrykket skrives f.eks. 120/80 mm Hg og læses 120 over 80 mm kviksølv. Hvad et normalt blodtryk er, afhænger af flere forskellige faktorer, f.eks. arvelige forhold og alder. Det normale blodtryk stiger ofte med alderen.

Figur 5

Anprisningskomplekser der relaterer sig til ønsket om at reducere indtaget af mættet fedt/øge indtaget af umættet fedt

A Den uspecifikke anprisning

Kolesterol-
venlig

Godt for dit
kolesteroltal

B Den specifikke anprisning

**Et reduceret forbrug af mættet
fedt bidrager til at vedligeholde et
normalt kolesterolniveau i blodet**

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

Et reduceret indtag af mættet
fedt hjælper med at holde et nor-
malt kolesterolniveau i blodet.

D Supplerende forklaringer

Kolesterol er en fedttype. Kolesterolmængden i blodet afhænger af, hvor fysisk aktiv man er, ens alder, gener og om man spiser for meget mættet fedt. Du hjælper med at vedligeholde et normalt kolesterolniveau ved f.eks. at vælge magert kød, magre mejeriprodukter samt plantebaserede olier.

Kolesterol er en fedttype (form af fedt), som der findes flere former af, bl.a. LDL- og HDL-kolesterol.

Figur 6
Anprisninger der relaterer sig til ønsket om at øge indtaget af jern

A Den uspecifikke anprisning

Godt for jernoptagelse

Øger jern-
optagelsen

Udnyt jernet
bedre

Jernfaktor

B Den specifikke anprisning

Kød/fisk bidrager til at forbedre optagelsen af jern, når det spises sammen med andre fødevarer, der indeholder jern

C Den ændrede ordlyd (alternative anprisning)

Kød (eller fisk) som del af et måltid bidrager til at øge optaget af jern i anden mad, der indeholder jern, f.eks. grøntsager og kornprodukter

D Supplerende forklaringer

Der findes to typer jern i kosten – hæmjern hovedsageligt fra kød, indmad og fisk og non-hæmjern fra f.eks. kornprodukter og grøntsager. Optagelsen af jern er forskellig mellem de to typer jern. Hæmjern optages bedre i kroppen end non-hæmjern, men optagelsen af non-hæmjern fremmes af f.eks. kød.

Afsluttende kommentarer om anvendelse af det udviklede testmateriale

Projektgruppen har udviklet forslag til anprisningskomplekser for 12 forskellige anprisninger og givet forslag til fødevarer, de kan undersøges på. Fødevarerne er udvalgt ud fra kriterierne, 1) de skal være i overensstemmelse med kostrådene, og 2) det må ikke anses for vildledende at anvende anprisningerne på de valgte fødevarer. Det er det testmateriale, som er resultatet af fase 1 i projektet, og det materiale som MAPP nu kan gå videre med i CLYMBOL projektet. Hvilke dele af materialet og hvor meget af det, der anvendes, er i sidste instans op til MAPP og CLYMBOL. Kombinationsmulighederne er mange, og udfordringen består i at vælge de produkter og anprisninger, der bedst kan illustrere de problemstillinger alle parter, inklusiv de øvrige CLYMBOL-partnere, ønsker at afdække.

Testmateriale overleveret til MAPP-centeret

På projektgruppens møde med MAPP fremlagde projektgruppen Måltidspartnerskabets ønsker til samarbejdet. De lyder:

- At der tages udgangspunkt i de anprisninger og de lister over fødevarer, der er udviklet i forbindelse med projektet – i den udstrækning, det er muligt.
- At forbrugerforståelsen af den godkendte anprisning undersøges op imod den alternative ordlyd, en eller flere uspecifikke anprisninger og en eller flere supplerende forklaringer. Det vil sige, at B undersøges op imod henholdsvis C, A og C og evt. D.
- At det undersøges, hvilken betydning det har for forbrugerforståelsen, hvilke fødevarer den konkrete anprisning anvendes på, f.eks. hvilken betydning har det om en specifik anprisning for D-vitamin er placeret på et fiskeprodukt (hvor det er naturligt til stede) eller på et produkt, der er beriget med D-vitamin, f.eks. brød eller mælk?
- At det undersøges, hvilken betydning det har for forbrugerforståelsen, om det produkt, den optræder på, anvender Nøglehul eller ikke gør det, er en mærkevare eller et private label produkt (evt. undersøges uden en sådan angivelse).
- At målgruppen for afprøvningen inkluderer mænd med kort og mellemlang uddannelse, som har særlig fokus for Måltidspartnerskabets arbejde, og gerne illustrerer forskelle mellem veluddannede kvinder og lavtuddannede mænd.

Måltidspartnerskabets ønsker til undersøgelsesarbejdet

I det omfang samarbejdet også kommer til at omfatte andre dele af CLYMBOL projektet, ønsker Måltidspartnerskabet også viden om:

- Hvordan brug af sundhedsanprisninger påvirker forbrugernes købsadfærd?
- Hvordan brug af sundhedsanprisninger påvirker forbrugernes kostvaner?

Denne viden ønskes uafhængigt af den effekt, sundhedsanprisningerne kan have på forbrugerforståelse.

Herunder:

- Hvad betyder det, hvilken anprisning der benyttes på en fødevarer?

F.eks. for et givent fiskeprodukt:

- Hvilken forskel gør det, om der anpriser for indhold af D-vitamin, EPA/DHA eller lavt saltindhold?
- Hvilken forskel gør det, om man taler om D-vitamin og dets betydning for knoglerne, musklerne eller immunsystemet?

Med samarbejdet har MAPP besluttet sig for at indarbejde vores ønsker i de fremtidige undersøgelser af forbrugerforståelsen. Desuden har CLYMBOL-konsortiet udvist interesse for at undersøge mulighederne for at inddrage de udviklede forslag til færdige anprisningskomplekser i deres arbejde. Den videre fremdrift i CLYMBOL vil afdække, hvor langt vi kan nå i forhold til at afdække, hvorvidt og i givet fald, hvordan sundhedsanprisninger på udvalgte fødevarer kan bidrage til, at flere danskere får nemt ved og lyst til at spise sundere.

**MAPP indstillet
på at indarbejde
Måltidspartnerskabets
ønsker**

Flere af projektgruppens medlemmer har udtrykt interesse for at bidrage til forsøgsarbejdet. Det gælder både i forhold til at tilbyde testfaciliteter i butik og med udvikling af relevante produkter (egne mærker og mærkevarer), der markedsføres med de udvalgte sundhedsanprisninger. Mulighederne og begrænsningerne heri vil blive afklaret løbende.

Projektplan for fase 2

Med udgangspunkt i tidsplan og projektplaner for CLYMBOL- projektet kan opstilles følgende oversigt over fase 2 for projektet i Måltidspartnerskabet.

Der lægges op til, at DI Fødevarer fortsætter i sin hidtidige rolle som projektleder og koordinator for projektet. Deltagerne holdes løbende opdateret om udviklingen i projektet og indkaldes til møder, når det skønnes hensigtsmæssigt.

DI Fødevarer fortsætter som projektleder

Der er afholdt møde med MAPP i Aarhus, ultimo januar 2014, hvor undersøgelsesdesign blev diskuteret.

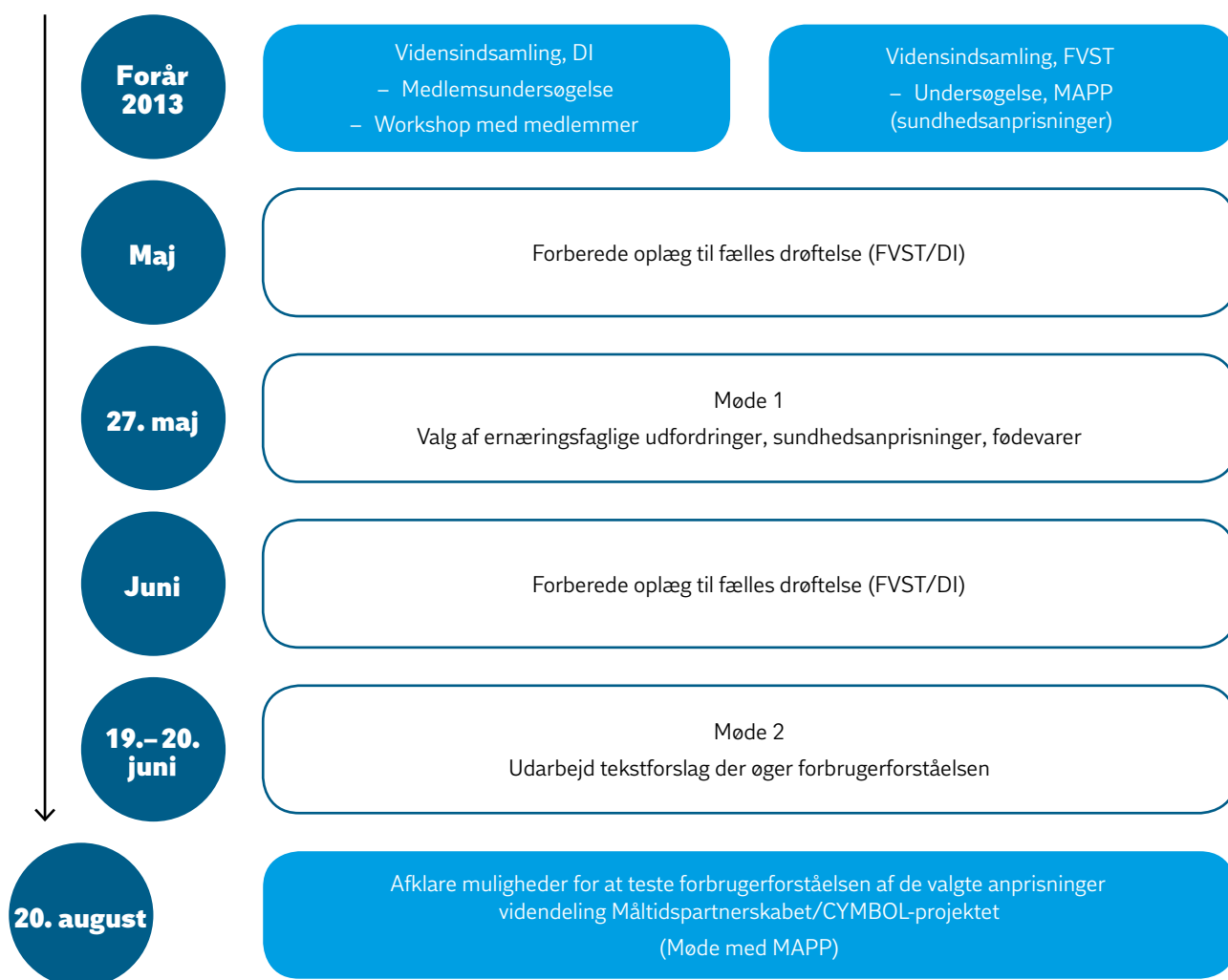
Tabel 3
Projektoversigt for fase 2

Hvornår	Hvad	Kommentarer
Januar 2014 – juli 2014	Møde(r) med henblik på afklaring af undersøgelsesdesign i forbindelse med afprøvning af metoder til måling af forbrugerforståelse på det udviklede testmateriale. Tilbage melding fra CLYMBOL på interessen for at undersøge effekten af sundhedsanprisninger på køb og kostvaner.	MAPP og projektdeltagere, der ønsker at bidrage. Overvejelse om virksomheders inddragelse i projektet.
Efterår 2014	Resultater af metodeafprøvning: Forbedrer anprisningskomplekser forbrugernes forståelse af sundhedsanprisninger? Beslutning om komplekserne/produkterne, der benyttes i det videre undersøgelsesarbejde i CLYMBOL.	Hvis CLYMBOL har vist interesse for at undersøge effekten af sundhedsanprisninger på køb og kostvaner, indgår det også.
Forår 2015	Storskala afprøvning af forbrugerforståelse i Danmark og evt. også andre lande. Evt. også andre effekter.	Projektet i Måltidspartnerskabet afsluttes formelt i april 2015. CLYMBOL afsluttes først medio 2016. Der kan derfor blive behov for at udvide tidsperspektivet for projektet i Måltidspartnerskabet.

Foreløbig tidsplan for arbejdet frem mod 2016

Bilag

Projektets opbygning – fase 1

Sammen drag

Dette er en statusrapport for projektet "Sundhedsanprisninger som forbrugerinformation" i regi af Måltidspartnerskabet.

Projektets formål er at frembringe ny viden om, hvorvidt og i givet fald, hvordan sundhedsanprisninger på udvalgte fødevarer kan bidrage til, at flere danskere får nemt ved og lyst til at spise sundere. Det sker gennem en undersøgelse af, hvad det betyder for forbrugernes forståelse af udvalgte sundhedsanprisninger, hvordan de er formuleret, og om de er suppleret med andre oplysninger, som introducerer anprisningen (uspecifikke sundhedsanprisninger) og uddyber den (supplerende forklaringer). Udgangspunktet er en tese om, at jo bedre forbrugerne forstår sundhedsanprisningerne, jo mere sandsynligt er det, at de kan stimulere forbrugerens lyst til at købe de fødevarer, der bærer dem.

Projektet består af to faser. Denne rapport markerer overgangen mellem de to. Fase et har resulteret i udvikling af et materiale, som kan benyttes ved test af forbrugerforståelsen af udvalgte sundhedsanprisninger på fødevarer i fase to.

Der er udviklet testmateriale til at undersøge forbrugerforståelsen af 12 sundhedsanprisninger. De er udvalgt således, at brug af dem kan bidrage til at løse nogle af de ernæringsfaglige udfordringer, vi ser i Danmark. Desuden er udviklet lister med forslag til fødevarer, som anprisningerne kan anvendes på i testen. Der er truffet aftale med MAPP-centret i Aarhus om, at de vil anvende det udviklede materiale i deres forskning omkring forbrugerforståelse af sundhedsanprisninger.